

STUDIA NEOFILOLOGICZNE. ROZPRAWY JĘZYKOZNAWCZE

XVIII

ZNACZENIE – JĘZYK – FORMA

Rada Naukowa

- Magdalena BATOR; dr hab.; Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu; Polska
Bogusław BIERWIACZONEK; prof. dr hab.; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie; Polska
Francisco GONZÁLVEZ GARCÍA; prof.; Universidad de Almería; Hiszpania
Zoltán KÖVECSES; prof.; Eötvös Loránd University (Budapest); Węgry
Hanna KACZMAREK; prof. UJD dr hab.; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana
Długosza w Częstochowie; Polska
Michiko OGURA; prof. dr hab.; Tokyo Woman's Christian University; Japonia
Iwona NOWAKOWSKA-KEMPNA; prof. dr. hab.; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie; Polska
Elżbieta PAWLIKOWSKA-ASENDRYCH; prof. UJD dr hab.; Uniwersytet Humanistyczno-Przy-
rodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie; Polska
Joanna SZCZEK; prof. UW r dr hab.; Uniwersytet Wrocławski; Polska
David SCOTT-MACNAB; prof.; University of Sydney; Australia
Piotr MAMET; prof. PŚ dr hab.; Politechnika Śląska; Polska
Kamila TUREWICZ; prof. UJK dr hab.; Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach; Polska
Roman SADZIŃSKI; prof. dr hab.; Uniwersytet Łódzki; Polska
Olga SŁABOŃSKA; dr; Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza
w Częstochowie; Polska
Zenon WEIGT; dr hab.; Uniwersytet Łódzki; Polska

Recenzenci współpracujący

- Agnieszka MYSZKA, prof. UR, Uniwersytet Rzeszowski, Polska
Bożena SIERADZKA-BAZIUR, prof. dr hab., Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii
Nauk, Polska
Włodzimierz WYSOCZAŃSKI, prof. UW r dr hab., Uniwersytet Wrocławski, Polska
Renata NADOBNIK, dr hab., Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim,
Polska

UNIwersytet HUMANISTYCZNO-PRZYRODNICZY
IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

STUDIA NEOFILOLOGICZNE
ROZPRAWY JĘZYKOZNAWCZE

XVIII

ZNACZENIE – JĘZYK – FORMA

pod redakcją
ELŻBIETY PAWLIKOWSKIEJ-ASENDRYCH

---

dawniej: STUDIA NEOFILOLOGICZNE

Częstochowa 2022

Zespół redakcyjny

Redaktor naczelny
dr hab. Hanna KACZMAREK, prof. UJD

Sekretarz redakcji
dr Olga SŁABOŃSKA

Redaktorzy językowi
dr hab. Agnieszka KLIMAS, prof. UJD
mgr Włodzimierz KĘDZIERSKI
mgr Beata NAWROCKA

Redaktor techniczny i administrator strony
mgr Agata LEŚNICZEK

Korekta
Dariusz JAWORSKI (język polski)

Skład i łamanie
Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Damian RUDZIŃSKI

© Copyright by Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza
w Częstochowie
Częstochowa 2022

adres strony internetowej pisma: www.studiano.ujd.edu.pl
e-mail: studiano@ujd.edu.pl

Pierwotną wersją periodyku jest publikacja papierowa

ISSN 2956-5731

dawniej (dla tytułu „Studia Neofilologiczne”) ISSN 2657-3032

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego
im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-28, faks (34) 378-43-19
www.ujd.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@ujd.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
IWONA NOWAKOWSKA-KEMPNA, SANDRA CAMM Frazemy w kanonie współczesnej polszczyzny	11
AGNIESZKA KLIMAS Nazwy potraw i produktów w przysłowia­ch polskich	31
INGE POHL Eigennamen und der Zugewinn von semantischen Informationen im literarischen Text. Nachgewiesen an „Windlichter des Todes. Roman aus Siam“ (1933) von Alma M. Karlin	47
DANIELA ILNICKA Imiona nadane dziewczynkom na chrzcie w parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Częstochowie w latach 1950–1955	67
MARIA SÂNZIANA ILIESCU Bedeutungswandel als Ursache des Wortuntergangs im Österreichisch-Deutschen. Theoretische Überlegungen anhand von einem repräsentativen Korpus	83
MARION ERNST Metaphern und Phraseologismen in der Fernsehberichterstattung über die Corona-Pandemie	97
GABRIELA DUDEK-WALIGÓRA Środki retoryczne w orędziu prezydenta Andrzeja Dudy z dnia 24 lutego 2022 roku	113
PIOTR A. OWSIŃSKI Versuch einer textlinguistischen Analyse der deutschen Eintragungen im Hermannstädter <i>Protokollbuch</i> aus dem 16. Jahrhundert	131
ŁUKASZ MUSIK The English ‘as...as’ Equative Construction	157
LIDIJA ROMANYK Najnowsze zapożyczenia w języku ukraińskim (na początku XXI wieku)	195

- MARIIA IVANYTSKA, OKSANA PAVLYCHKO, TETIANA MALIK, MYKOŁA KARPIK
Correlation between semantics and syntax in German:
Subordinate clause analysis 209
- JOANNA GORZELANA
[Rec.] *Wartości językowe i kulturowe obecne w czasopiśmiennictwie
polskim po roku 1989*, red. Monika Kaczor i Anastazja Seul,
Zielona Góra 2021, ss. 174 223
- MYKOŁA ZYMONRYA, JAN GRZESIAK, IVAN ZYMONRYA
U podstaw genezy językowego obrazu „wiecznego pokoju”.
Recenzja monografii pt. *Językowy obraz wiecznego pokoju
w tekstach abbé de Saint-Pierre’a (1658–1743)* autorstwa
Andrzeja Skwary, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-
-Przyrodniczego im. Jana Długosza, Częstochowa 2021, ss. 236 227

WSTĘP

We współczesnych badaniach nad językiem dominuje założenie, że język jest zjawiskiem nieodłącznie związanym z człowiekiem, „który jedyny w świecie wytworzył **system znaków** mających przekazywać innym **zamierzone**, często bardzo **abstrakcyjne informacje**”*. Język jest tym samym narzędziem komunikacji społecznej poddanym ścisłym rygorom myślowym. W akcie porozumiewania się człowiek jest zdolny do przekazywania niemal wszystkich możliwych do pomyślenia treści za pomocą mentalnego leksykonu, struktur semantycznych i gramatycznych, także w swej istocie usemantycznionych. Język niesie ze sobą **znaczenia**, niezbędne do wartościowania i interpretowania świata. Nie bez przyczyny zatem w tytule 18. zeszytu *Studiów Neofilologicznych ZNACZENIE – JĘZYK – FORMA* na pierwszym miejscu znalazło się właśnie *znaczenie*. To ono jest tutaj kluczowym elementem w badaniach językoznawczych opisującym różne zjawiska kulturowe, społeczne oraz polityczne współczesnego, jak i minionego świata za pomocą odpowiednich form językowych.

Celem publikacji jest pogłębiona refleksja nad znaczeniem słów, fraz, zdań, a także tekstów w różnych kontekstach i z różnych perspektyw badawczych. Autorzy artykułów wychodzą zgodnie z założenia, że w procesie tworzenia się, modyfikacji i rozumienia znaczenia istotną rolę odgrywają formy językowe w swojej złożoności i funkcjonalności. Prezentowane teksty w niniejszym numerze czasopisma *Studia Neofilologiczne. Rozprawy Językoznawcze* dowodzą potrzeby odkrywania różnorodności tych form i ich treści, szczególnie w obecnej dobie szybkiej komunikacji i natłoku informacyjnego.

Punktem wyjścia rozważań w ramach zarysowanej problematyki są studia nad frazematami we współczesnym języku polskim przeprowadzone przez IWONĘ NOWAKOWSKĄ-KEMPŃĄ oraz SANDRĘ CAMM. Autorki podkreślają, że frazematyka uczestniczy w szybkiej ścieżce komunikacyjnej, jak też tworzy nowe formacje słowotwórcze, nawiązujące do wzorców innych języków. Badania nad frazematami potwierdziły również ich dużą użyteczność w kreowaniu nowej rzeczywistości, w rozpoznawaniu nowych zjawisk i procesów w kulturze i socjologii, a przede wszystkim użyteczność w nazywaniu tychże zjawisk. Problematyką nazywania zjawisk, a dokładnie zjawisk kulinarnych, zajmuje się w następnym artykule AGNIESZKA KLIMAS, poddając analizie przy-

---

* Grzegorzcykowa, Renata. *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010, s. 17.

słowia, których komponentem są nazwy potraw i posiłków. Analiza językowa przysłów pozwoliła jej na wskazanie podstawowych potraw kuchni chłopskiej, w której dominowały dania pochodzenia roślinnego, uzależnione od sezonowości upraw. Kulturowa perspektywa badawcza umożliwiła również pokazanie szerszego kontekstu znaczenia potraw w życiu codziennym ludności wiejskiej, co miało wpływ na ich semantykę paremiologiczną. Tematykę nazewnictwa kontynuują INGE POHL oraz DANIELA ILNICKA, które poruszają problemy onomastyczne. Inge Pohl koncentruje się na nazwach własnych w tekście literackim pt. *Windlichter des Todes. Roman aus Siam* (pol. *Szklane świeczniki śmierci. Powieść z Syjamu*), podejmując próbę wydobycia dodatkowych informacji semantycznych w nazwach własnych. W centrum analizy znajdują się nazwiska autentyczne w opozycji do nazwisk fikcyjnych, posiadanie imienia w kontraście do bezimienności oraz specyfika fikcyjnych antroponimów. Imiona żeńskie nadane na chrzcie świętym w parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Częstochowie w latach 1950–1955 stały się z kolei przedmiotem badań Daniela Ilnickiej, w których uwzględnia ona imiona dziewczynek oraz ich matek. Pozwoliło jej to ustalić, czy imię jest dziedziczone po rodzicu, czy też nie, oraz czy badany antroponomastykon zawiera imiona rzadkie, nietypowe, czy specjalnie wyróżniające się. Przyczynami zaniknięcia słów w języku austro-niemieckim zajmuje się w następnym artykule MARIA SÁNZIANA ILIESCU. Badania przeprowadza na przykładzie wybranych haseł słownikowych z leksykonu *Versunkene Wortschätze Österreich* (pol. *Wymarłe słownictwa Austrii*) (2017), które zaniknęły wraz z ich zmianą semazjologiczną. W naszym tomie znalazły się również artykuły poświęcone problematyce języka figuratywnego, będącego bardzo ważnym instrumentem wypowiedzi na współczesne tematy. MARION ERNST dokonała wnikliwej analizy metafor i frazeologizmów w niemieckich reportażach telewizyjnych na temat pandemii koronawirusa w okresie od października 2020 r. do września 2021 r. Badanie pozwoliło na wyjaśnienie cech i funkcji metafor, jak też powstania okazjonalnie wygenerowanych form językowych z nieidiomatycznych form wyrazowych. Przedmiotem naukowych dociekań stały się również środki retoryczne w orędziu Prezydenta Andrzeja Dudy z dnia 24 lutego 2022 roku, prowadzonych przez GABRIELĘ DUDEK-WALIGÓRĘ. Analizowane wystąpienie zostało wyemitowane w reakcji na zbrojną agresję Federacji Rosyjskiej na Ukrainę. Przeprowadzona analiza wykazała, że najczęściej stosowanymi mechanizmami retorycznymi w badanym tekście są powtórzenia, które autorka dzieli na sześć typów. Zwraca również uwagę na wykorzystanie metafor, pytania retorycznego z wyliczeniem oraz definicji retorycznej, które nadają orędziu patetyczności, obrazowości i emocjonalności.

Na uwagę zasługuje także lingwistyczna analiza tekstu przeprowadzona z perspektywy diachronicznej przez PIOTRA OWSIŃSKIEGO. Przedmiotem jego badań są niemieckie protokoły w książce protokołowej z Hermannstadt

z XVI wieku. Autor podejmuje próbę ustalenia, czy zapisy w rejestrze protokołów mogą zostać uznane jako schemat adnotacji w książce protokołowej, a tym samym – jako typ tekstu takiego zapisu. Aby odpowiedzieć na to pytanie, Piotr Owsiniński kieruje swoją uwagę na strukturę oraz cechy grafemacyjne i leksykalne analizowanych zapisów. Opisu potencjału semantycznego konstrukcji językowych, a tu konkretnie angielskiej konstrukcji ekwatywnej *as ... as*, podejmuje się natomiast ŁUKASZ MUSIK. W artykule omawia najważniejsze zasady determinujące elipsę w konstrukcji ekwatywnej, a także opisuje formalne wyrażenie jej poszczególnych komponentów semantycznych i wyrazów funkcyjnych. Międzynarodowy charakter naszej publikacji wzmacnia LIDIJA ROMANYK, której przedmiotem badań naukowych są najnowsze zapożyczenia z języka polskiego, funkcjonujące we współczesnym języku ukraińskim na różnych poziomach: w języku potocznym, naukowym i języku prasy. Autorka skupia się na ustaleniu etapów ich wkroczenia do języka ukraińskiego, jak też ogólnych przyczyn zapożyczeń, w tym neosemantyzacji starych i nowych pożyczek z języka polskiego na początku XXI wieku. Tom zamyka i niejako podsumowuje artykuł naukowców ukraińskich na temat korelacji między semantyką a składnią w języku niemieckim. Autorzy: MARIJA IVANYTSKA, OKSANA PAVLYCHKO, TETIANA MALIK, MYKOŁA KARPIK podejmują się opracowania strukturalno-semantycznej relacji zdań złożonych w języku niemieckim, które ma na celu ustalenie aktualnej i potencjalnej korelacji między strukturami składniowymi a znaczeniem semantycznym słowa. W wyniku analizy statystycznej udowadniają, że semantyka czasowników jest powiązana nie tylko z aktantami, ale także z pewnymi rodzajami określników.

18. numer *Studiów Neofilologicznych. Rozpraw Językoznawczych*, poruszający szeroko zakrojoną problematykę dotyczącą znaczenia i formy językowej, jest dowodem na wielość i złożoność zjawisk semantyczno-strukturalnych oraz wskazuje na potrzebę ich analizy językoznawczej w celu lepszego rozumienia świata.

Serdecznie zapraszam do lektury,
Elżbieta Pawlikowska-Asendrych
redaktorka tomu